

Eðlisfræði þéttefnis I:

Bylgjubognun í kristöllum

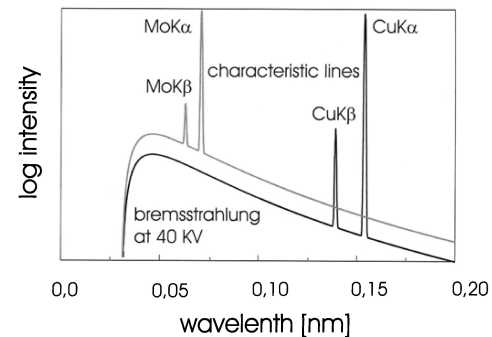
Kaflí 3

Jón Tómas Guðmundsson

tumi@hi.is

3. vika haust 2014

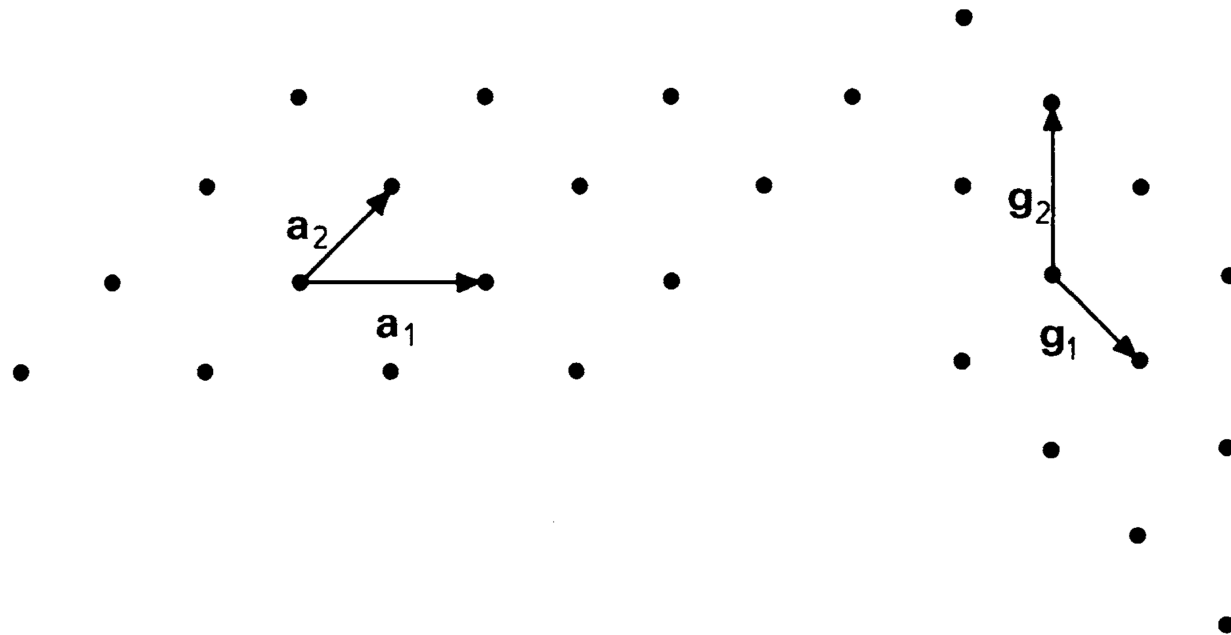
Röntgengeislar

Frá Pietsch et al. (2004)

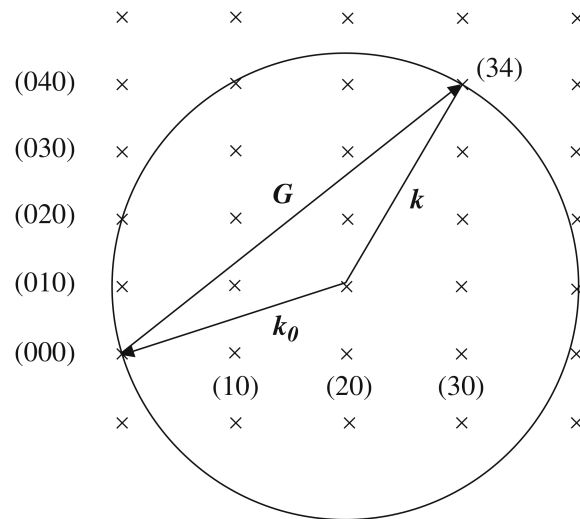
- Útgeislunarróf röntgenlampa með kopar og mólýbden skotmörkum og hröðunarorku 40 kV.
- Útgeislunin samanstendur af samfelldri bremsstrahlung geislun og einkennandi K_{α} tvístigi við $\lambda_1 = 0.15056$ nm and $\lambda_2 = 0.154439$ nm, fyrir kopar og $\lambda_1 = 0.07093$ nm and $\lambda_2 = 0.071359$ nm fyrir mólýbden. Að auki er svo K_{β} -lína sem samanstendur af nokkrum undirlínunum við $\lambda_{\beta} = 0.1396$ nm fyrir kopar og 0.06323 nm fyrir mólýbden.

Bylgjubognun

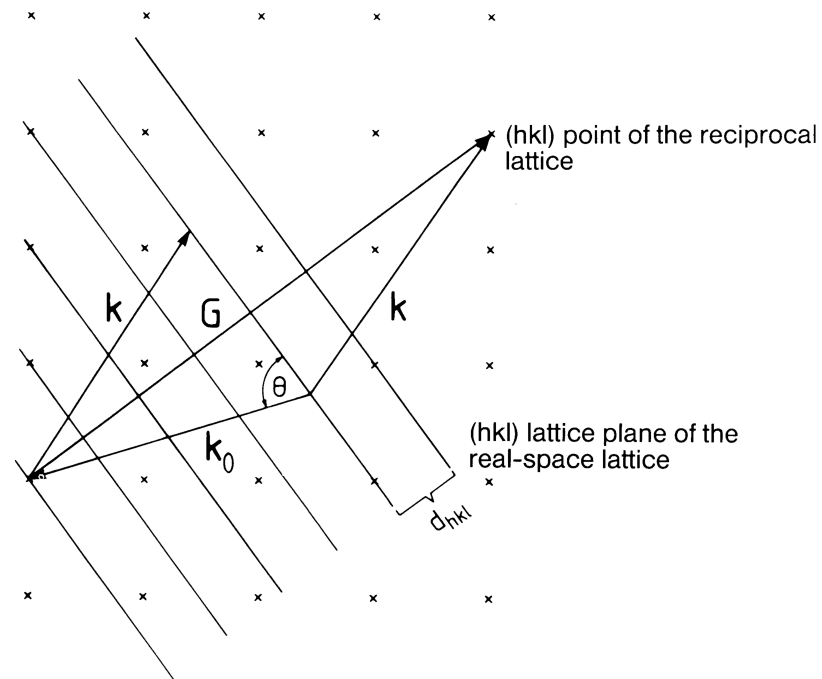
- Tvívíð grind og samsvarandi nykurgrind
- Vigrarnir g_1 og g_2 og eru hornréttir á a_2 annars vegar og a_1 hins vegar

Bylgjubognun

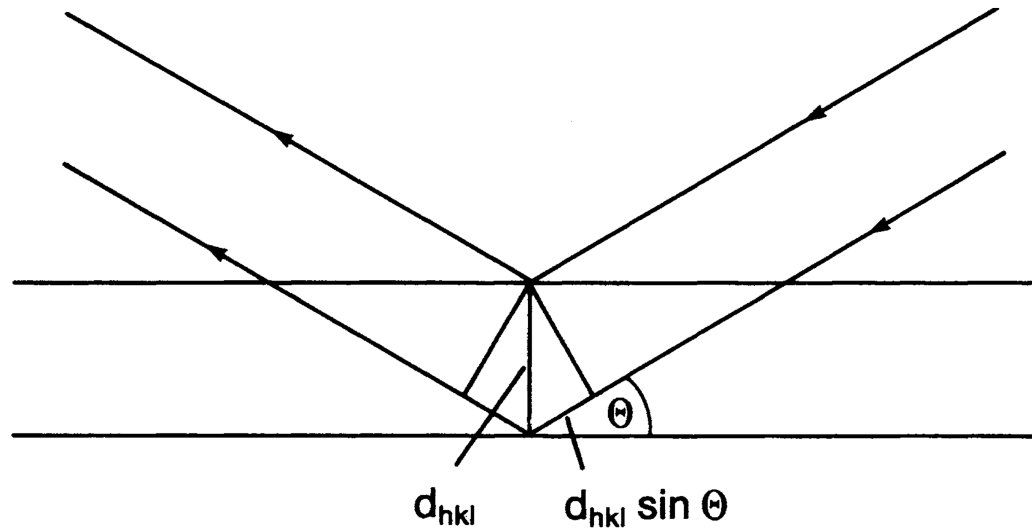
- Ewald kúlan í nykurgrindinni sem sýnir Laue skilyrðið $\mathbf{k} - \mathbf{k}_0 = \mathbf{G}$
- Dreifður geisli á sér stað þegar grindapunktur fellur á yfirborð kúlunnar
- Þetta gildir ekki fyrir flestar lengdir og stefnur á $\mathbf{k}_0$
- Til að fá fram bylgjubognun verður því að nota samfellt róf eða breita stefnu kristallsins

Bylgjubognun

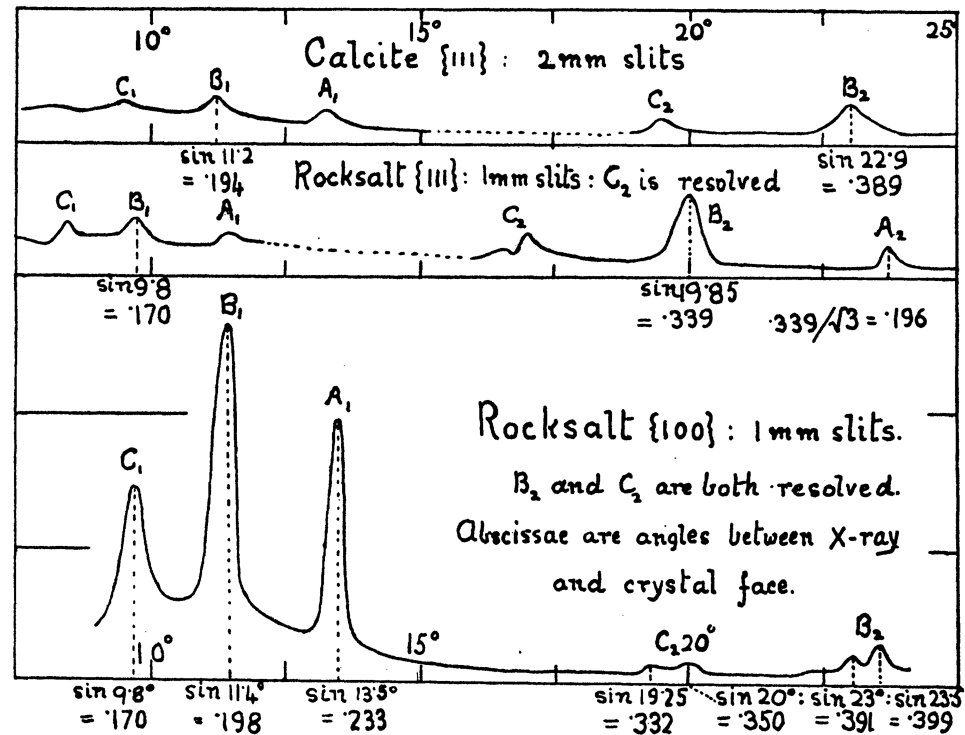
- Bragg's túlkun á bylgjubognunar skilyrðinu
- þar sem vigurinn G_{hkl} liggur hornrétt á planið (hkl) í raunrúminu, kemur bylgjubognunin fram sem speglun frá þessu plani

Bylgjubognun

- Útleiðsla á Bragg skilyrðinu
- Mismunur á ferðavegalengd tveggja speglaðra bylgja er $2d_{hkl} \sin \Theta$

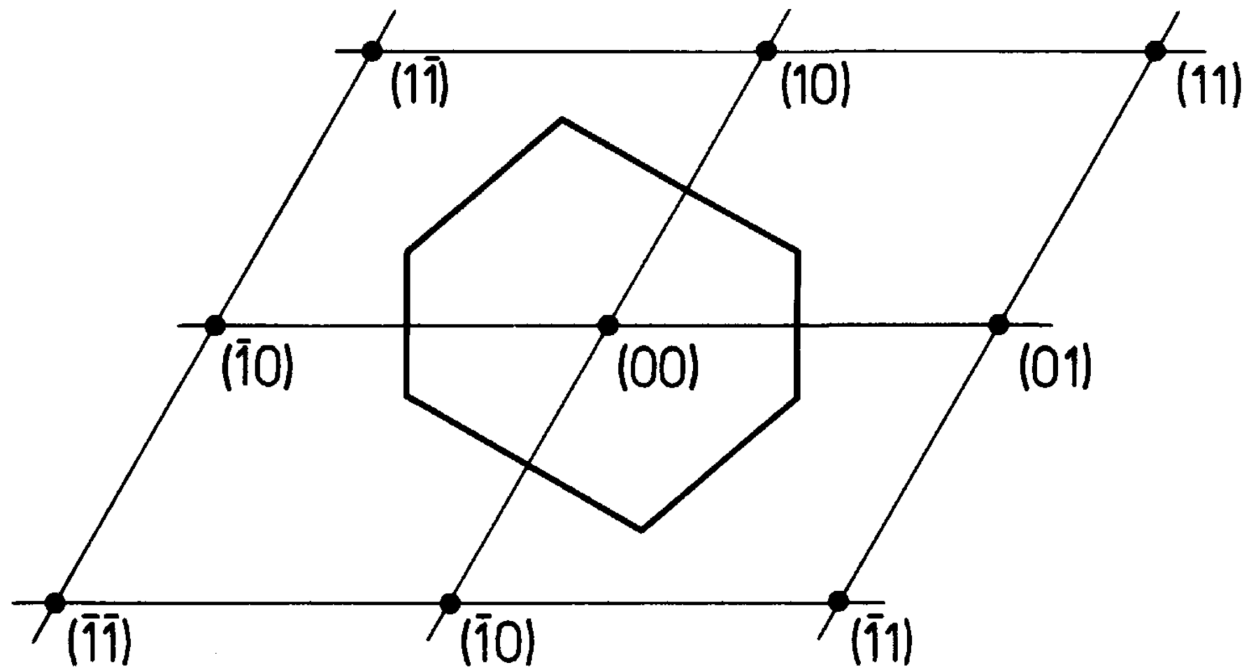
Bylgjubognun

Frá Bragg (1913)

- Upphaf kristallgreininar með röntgengeislum

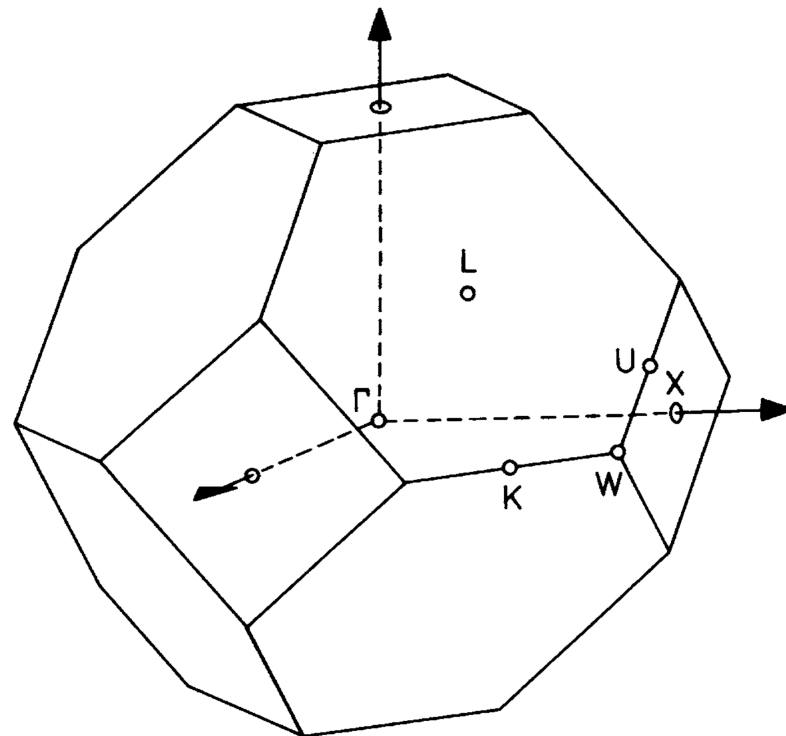
Brillouin svæði

- Fyrsta Brillouin svæði fyrir flata grind

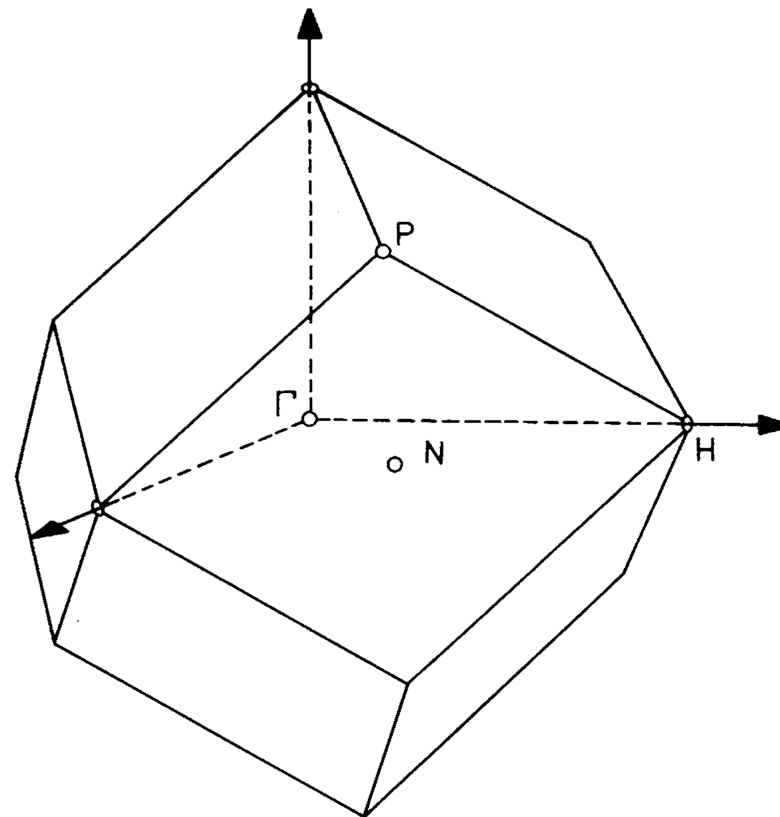

Brillouin svæði

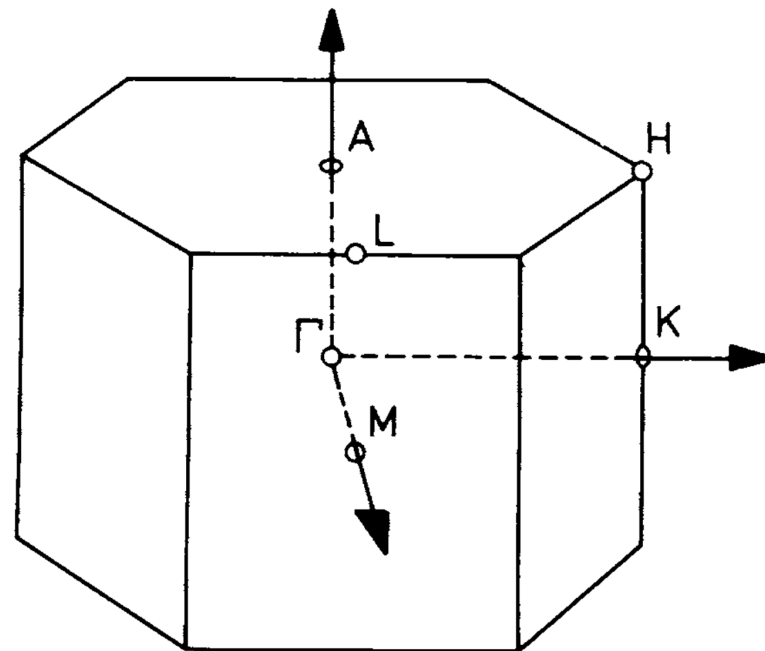
- Fyrsta Brillouin svæði fyrir hliðarsetinn tening (fcc)

Brillouin svæði

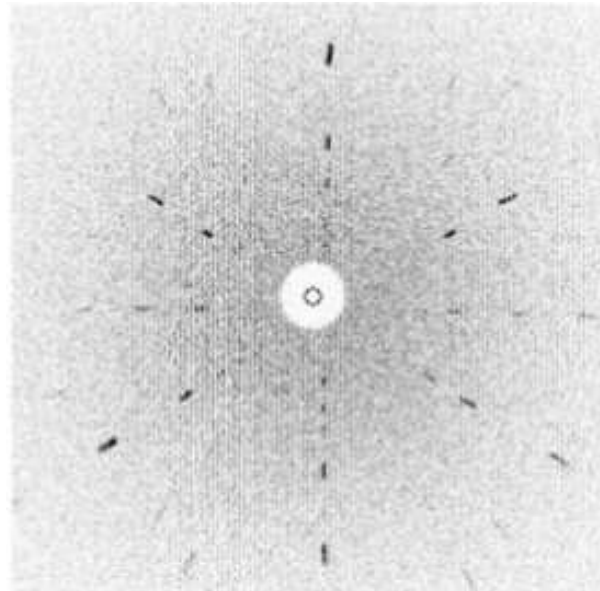
- Fyrsta Brillouin svæði fyrir miðjusetinn tening (fcc)

Brillouin svæði

- Fyrsta Brillouin svæði fyrir hexagonal grind

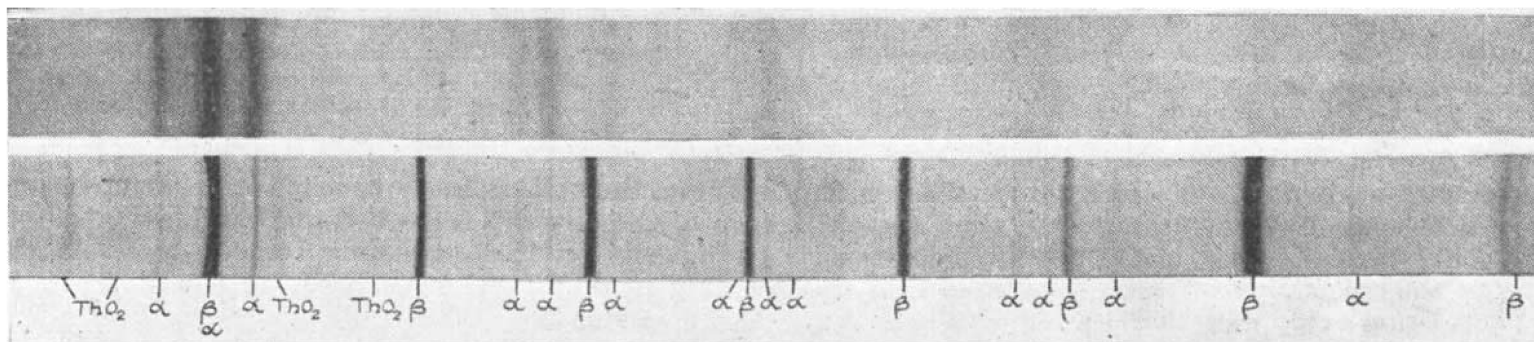
Laue aðferðin

Frá Mohan et al. (2014)

- Laue mynstur frá einkristölluðum LaCuO_2 kristalli

Duft aðferðin

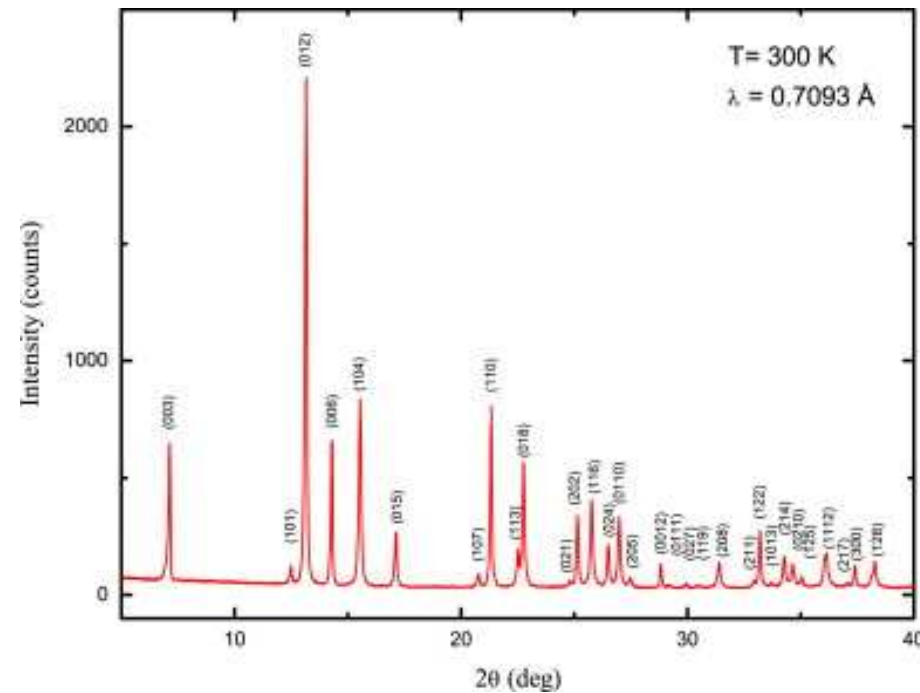

X-RAY POWDER PHOTOGRAPHS (COPPER $K\alpha$ -RADIATION, 19 CM. CAMERA) OF TUNGSTEN SPECIMENS. ABOVE, EVAPORATED FILM FROM TUNGSTEN FILAMENT VACUUM LAMP (α -TUNGSTEN); BELOW, TUNGSTEN POWDER PREPARED BY REDUCTION IN HYDROGEN OF OXIDE CONTAINING 2 PER CENT THORIA (MIXTURE OF β - AND α -TUNGSTEN).

Frá Rooksby (1944)

- Dæmi um duftaðferðina - hér má sjá α - og β -fasana í þungsteini
- α -fasinn er bcc og er stöðugur en β -fasinn er A15 teningur og er hálfstöðugur

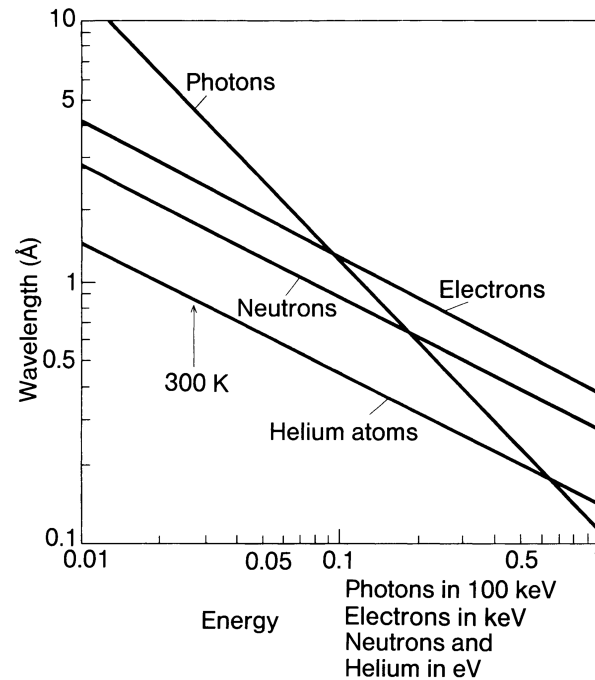
Duft aðferðin

From Mohan et al. (2014)

- Duft aðferðinni beitt á LaCuO₂ kristall - allar kristallastefnur hafa verið merkar inn

de Broglie bylgjulengdir

- de Broglie bylgjulengdir fyrir ljóseindir, rafeindir, nifteindir og helín atóm sem fall af orku agna

Frekari upplýsingar

- Þessi kafli er að mestu byggður á kafla 2 hjá Omar (1975). Sambærileg umfjöllun er í kafla 3 hjá Ibach and Lüth (2009).

Heimildir

Bragg, W. L. (1913). The structure of some crystals as indicated by their diffraction of X-rays. *Proceedings of the Royal Society of London. Series A* 89(610), 248–277.

Ibach, H. and H. Lüth (2009). *Solid-State Physics: An Introduction to Principles of Materials Science* (4 ed.). Berlin Heidelberg: Springer Verlag.

Mohan, A., B. Büchner, S. Wurmehl, and C. Hess (2014). Growth of single crystalline delafossite LaCuO_2 by the travelling-solvent floating zone method. *Journal of Crystal Growth* 402, 304–307.

Omar, M. A. (1975). *Elementary Solid State Physics*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.

Pietsch, U., V. Holý, and T. Baumbach (2004). *High-Resolution X-Ray Scattering: From Thin Films to Lateral Nanostructures* (2 ed.). Advanced Texts in Physics. New York: Springer Verlag.

Rooksby, H. P. (1944). α -tungsten. *Nature* 154(3906), 337–338.